

Xc 42

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11

1. De valetudine senum tuenda. Respond. Nitschius
1725.
2. De differenti Medicamentorum operatione secundum
diversam corporis humani idiosyncrasiam.
Respond. Nimptsch. 1731.
3. De Ebone fossili Svecico Halensi. Respond. Beyseblag.
1734.
4. De Morbis Peregrinantium. Resp. Wallaskay. 1734.
5. De cauta et circumspecta Veneni dati accusatione.
Respond. Barreidt. 1734.
6. Siftens Affectum spasmodicohypochondriacum in vete-
ratum. Respond. von Sanden. 1734.
7. Siftens Explicationem Affectus maniaci levioris
rarissimo sensuum quorundam augmento stipati.
Respond. Fischer. 1734.
8. De Cephalaea cum immoderato Hemorrhoidum
fluxu saepius repetente. Resp. Mullerus 1735.
9. De Militum valetudine tuenda in castris.
Respond. Lesser. 1735.
10. De praevendendo Polyporum generatione.
Respond. Böhmer. 1736.
11. De variis Visionis vitüs. Resp. Langemaeer.
1736.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
VALETVDINE SENVM TV-
ENDA

QVAM
PROPITIO NVMINE DIVINO
PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ORDINIS MEDICI SENIORE

Ad. D. Septembr. A. O. R. MDCCXXV.

H. L. Q. C.

PRO GRADV DOCTORIS
RITE AC LEGITIME IMPETRANDO

Publica censura exponet

MAVRITIVS FRIDERICVS NITSCHIVS

DRESDA - MISNICVS.

HALE MAGDEBVRGICÆ, Typ. Jo. Christiani Hilligeri, Acad. Typogr.

Q. D. B. V.

DE

VALETUDINE SENUM TUENDA.

PROEMIUM.

inem velle, nolle tamen media,
perversa plurimorum & tantum
non omnium fert assuetudo, nul-
libi frequentior, quam ubi de præ-
cipua felicitatis humanæ parte,
sanitate scilicet, consequenda a-
gitur. Etenim nemo certe non,
diu sospes & incolumis vitam
transigere ardentem percipit; sed vix ullus admittit sub-
fidia, hoc est, præceptis obtemperat, quæ ad obtinenda
hæc bona deducunt, ut nempe ex præscripto saluberrimorum
sic dictarum diæreticarum regularum, omnem
plane suam vivendi rationem institueret, servando exa-
ctum moderamen & æquale temperamentum, tam quo-
ad tempus, quam ipsum adhibendi modum & usum, in
iis, quorum ope vita sustentatur, & ad quæ præter aerem,
A 2 cibum

cibum & potum, corporis alimonie potissimum dicata, referenda sunt ea, quæ ad placidum & moderatum somnum inducendum, corporis motum & exercitacionem, nec non ad legitimam excretionum vitæ ministrantium successum pertinent, non neglectis iis, quæ ad mentem compositam, sedatam & ab impetuosis affectuum exagitationibus immunem servandam, apta sunt atque idonea. Hæc autem curiosa salutarium ejusmodi legum observatio, omnibus quidem, qui vitam longam & morbosarum afflictionum expertem vivere gestiunt, cujuscunque ætatis, temperamenti corporisque constitutionis sint, & sub quocunque cælo degant, summo opere est inculcanda & excolenda: attamen infirmi potissimum sunt, debiles ac præsertim senes, imbecillimis merito accensendi, qui earundem omnium exquisitissimam habere debent rationem; eo quod facillime ab incongruis læduntur & leve tantum contra normam admissum delictum gravissime luunt, quod robustioribus & ætate vigentibus nihil plane noxæ infert. Quia vero ætate provectiores, quo magis viribus & corpore labentibus annis deficiunt, eo magis per longiorem experientiam rerum gerendarum peritia atque prudentia augentur aliosque ipso usu longe antecedunt: nihil utique æque necessarium ac saluti publicæ utilius excogitari & suscipi potest, quam ex artis, quæ sanitati præest penu, salutaria monita & consilia hunc in finem depromere, quo veneranda ejusmodi, habilia & exercitata capita, diutissime animo æque ac corpore valentia supersint, rei que publicæ consiliis suis prosint. Quod quidem negotium, licet jam dudum nonnulli tractare exorsi sint, ipsa tamen argumenti dignitas & utilitas nos allexit, ut nostras etiam de eodem meditationes in publicum conferremus, & inaugurali hoc specimine salutaria præsidia ipsamque rationem valetudinis senum conservandæ, uberius paullo ac
per-

perveſtigatus exponeremus. Cui labori ut ſummum Numem gratiam & auxilium addere velit, devotiſſime precamur!

§. I.

DE ſenem itaque ſanitate & integritate, per diætam ſalubrem & convenientem victus rationem conſervanda, dum curatius acturi ſumus: primum opus eſt, ut eam ætatis humanæ periodum, quæ ſenectutis nomine effertur, exactius determinemus, & ab aliis annorum terminis rite diſtinguamus. Dividitur autem ſenectus, ſecundum receptum in ſcholis ordinem, plerumque in tres periodos, quarum prima a quinquageſimo ſexto ad ſexageſimum tertium uſque ætatis annum porrigitur, & viridis communiter, ſive vegeta, vocari ſolet; eo quod hac decurrente, vires plerumque ſatis conſtant parumque imminutæ obſervantur. Secundam ſexageſimi tertii & ſeptuageſimi anni termino includunt, qua actionum & functionum vigor notabile patitur decrementum. Et tertia denique, quæ decrepita audit, a ſeptuageſimo ad octogefimum annum & ultra prorogatur & cum ipſa vita terminatur, ita, ut eadem robur ſenſim mirifice atteratur, vires conſumantur, corpus animuſque vacillent, donec mors omnia extinguat.

§. II.

Conſtitutis hiſ ipſius ſenii diverſis terminis, jam facile patet: per ſenectutem, quæ ab HIPPOCRATE ipſe morbus nuncupatur, & pro ultima vitæ periodo & prona ad interitum via judicatur, nullam aliam eſſe intelligendam, quam conſummatam illam & decrepitam. Sunt enim & novimus plures ſenes ſexagenarios & ſeptuagenarios, integris ſenſibus, tam externis, quam internis pollentes, vegetos, cibos probe adhuc appetentes, con-

eoquentes somnumque longum adhuc & quietum capi-
 entes, neque tam facile ab externarum rerum, aëris, cibi, &
 potus usu, nisi quoad genus, modum & tempus excessus
 accesserit, detrimentum patientes. Sed hi omnino sunt,
 qui a parentibus ipsaque nativitate, stabilem, firmam &
 ad diutius sustinendum ac protrahendum sanguinis cur-
 sum, solidorum nacti sunt structuram: neque elapsa æ-
 tate, per intemperantiam vitæ & affectuum, luxuriam ali-
 aque voluptatum lenocinia, languidum, imbecille & ef-
 fœtum corpus reddiderunt, & jam attritum senectuti
 tradiderunt.

§. III.

Hinc etiam est, quod sapientissimus noster se-
 nex *Secl. II. aphor. 39.* disertis verbis edicat: *senes mi-
 nus, quam juvenes egrotare, eos nempe, qui bonam
 corporis obtinuerunt naturam, temperanter vixerunt &
 in viridi, vel media etiam, senii periodo versantur: quum
 contra idem gravissimus auctor, lib. I. de diæta, morbo-
 sissimos dicat eos, qui maxime senes sunt, hoc est, qui
 decrepiti & a Græcis *πρεσβύται ἢ γέροντες* nuncupan-
 tur, sive, qui senium & insignem virium imbecillitatem,
 non tam ob ætatem ingravescentem adepti sunt, quam
 ob intemperantiam suam & admissa in rerum sic dicta-
 rum non naturalium usu, delicta, sibi contraxerunt.
 Etenim quo magis juvenes ac viri incontinentiæ indul-
 gent nihilque moderati habent, eo magis & citius vires
 corporis profundunt, illud caustarium reddunt, & sic ante
 tempus senes fiunt, miseram, infirmam multisque mor-
 bis obnoxiam vitam ad extremum usque halitum tra-
 hentes. Ex quo quum patescat; senes non tam annis,
 quam virium constitutione æstimandos esse; utique nos
 etiam, de valetudine senum tutanda differentes, per se-
 nes non solum eos, qui ob grandiores ætatem, sed etiam
 qui propria culpa ac vitio, anticipato termino, senium,
 sive*

sive præcipitatum vigoris decrementum, incurrerunt, volumus intellectos.

§. IV.

Ut autem certa ac rationali methodo incedamus in enumerandis iis, quæ ad conservandam senum valetudinem faciunt; necessarium est, ut prius dilucide exponamus: quænam illa sint mala, quæ in senio constitutos potissimum attentant ipsisque quasi propria sunt, nec non a quibus causis hæc ipsa dependeant? In genere igitur tenendum est: ingentem in senectute virium defectum & roboris imminutionem ingruere, quæ tamen ad vitam sustentandam sanitatemque servandam summo opere necessariæ sunt. Quod si enim functiones, quæ recepta in scholis voce animales dicuntur, pensitamus, ingravescente ætate, memoria & acumen quoque ingenii debilitantur & languescunt, oculi caligant, somnus est brevis, non placidus, interruptus, viresque minus reficit. Quoad actiones, καὶ ἔργον sic dictas vitales, & quæ a viribus denominationem sortiuntur, lassæ sunt & languida senilia corpora & ad laborem & exercitationem minus prompta, perquam facile ad languorem dantur, pedes nutare incipiunt, pulsus tardius, utut durius, micat & omnes partes, inque primis pedes, a frigore facile afficiuntur & inhorrescunt. Et tandem ad actiones sic dictas naturales quod attinet, universus corporis habitus contabescit, facies rugas contrahit & livido colore perfunditur, tempora collabuntur, oculi fiunt concavi, cutis exfucca & arida, dentes vacillant & decidunt, ciborum appetentia prosternitur & digestio minuitur.

§. V.

Jam si specialius paullo morborum, quibus senilis ætas solenniter affligitur, considerationem & censum inimus, lustrando omnes corporis capite usque ad calcem

cem partes, in illo frequentissime sedem figunt capitales affectus senum, apoplexia, lethargus, paralysis & vertigo, unacum tinnitu aurium, incipiente surditate visusque hebetudine. In narium & faucium confiniis coryzæ, acres in laryngem destillationes, tussis, pituitæ viscidæ secreta, quin ipse catarrhus suffocativus, sæpe scenam ludunt. Cor unacum arteriis, lenta febre, quæ marasmus dicitur, infestante, crebrius pulsantur, & succi laudabiles cum ipsis viribus paulatim absumuntur & dissipantur. Digestionis officina, ventriculus scilicet & duodenum, nec non organa alimentorum solutioni, chyli elaborationi servientia, & ductus recrementitiorum eliminationi dicati, alvi maxime secessus & urinariæ viæ, tantopere a pristina indole defecisse observantur, ut cibi ingesti facile acefiant, in ructus & flatu explicentur, stomachum & intestina inflent, caput torpore gravent, dolores ac tormina pariant, alvus plerumque solutior sit & crebrior ad desidendum stimulus, vel plane lienteria & cœliaca passio infestet, urina ut plurimum cum difficultate ardore, vel dolore reddatur, & saturate tincta, non nunquam etiam sanguinolenta, prodeat. In corporis cortice universo, & maxime ano, molestissimus percipitur pruritus. Denique pedes levi de causa occupant inflammationes erysipelaceæ, ulcera mali moris, quandoque etiam iisdem exquisitus dolor insidet, cum tophis & subsequente ambulandi impotentia. Quin omnes morbi interni & externi, omnia ulcera, vulnera ossiumque fracturæ, in senili corpore difficillime sanationem admittunt, & vix ac ne vix quidem coeunt ac consolidantur.

§. VI.

Et hos modo enumeratos morbos, non solum in nostris oris nostroque tempore senibus familiares esse, ipsa experientia luculenter confirmat: sed idem etiam in quibusvis plagis contingere & prisco etiam ævo obtinuisse,

nuisse, antiquissimorum auctorum fide uberius constat. Ipse enim gravissimus Medicinæ parens HIPPOCRATES, plurimas in senili ætate solennes ægitudines integro aphorismo XXXI. Sect. III. fuse commemorat, quem clarus olim in Academia Jenensi Medicinæ Professor, Andreas ELLINGERUS, in paraphr. aphorism. poet. ita numeris latinis reddidit:

Dyspnæa, tussis, cum catarrho, urinæque

Sen difficulter, sive guttatim exiens,

Renumque acutus, insuavis & dolor

Nexus revinctorum ossium quo vapulant,

Vertigo, apoplexia, habitusque corporum

Mali, vigiliæ, alvus soluta, & humida

Nares oculique, totiusque corporis

Pruritus, acies luminum retusior

Glaucescensque, auditus & gravis, senum,

Τὸν ἀρροσθητῶν, sunt morbi & arrostemata.

HIPPOCRATI accedit CELSVS, qui lib. II. cap. 1. p. m. 46. senectutem longis magis morbis, adolescentiam acutis patere asserit, & lib. V. cap. 28. ulcera, & præcipue cancerum, in senibus maxime fieri perhibet. Ut prætereamus alios, qui idem conceptis verbis testantur.

§. VII.

Verum enim vero non satis est Medico, qui ratione & demonstratione certa cuncta assequi & metiri nititur, ut tantum sciat, quæ fiunt; sed necesse etiam est, ut causas, quare sic & non aliter quid contingat, & sigillatim ut quam ob causam senectus hisce potissimum morbis pateat eruere & clarius sistere possit. Primo itaque loco altius paullo rimandæ & exponendæ erunt genuinæ ac veræ rationes, quibus tribuendum, quod in ætate proædit tanta virium jactura & imminutio fiat, & senim paullatimque sic successive increseat, ut tandem ex plenaria earum defensione ad mortem fiat aditus. Veterum quidem

B

pla-

placita si arcessere hanc in rem velimus, ad unum fere omnes edixerunt: senectutem esse inevitabilem quandam caloris nativi humidique radicalis diminutionem & absumptionem, & inde quoque causas languoris & functionum læsarum in hac ætate derivarunt. GALENVS autem ejusque dogmatum sequaces ac æmuli, nimiam abundantiam humidi excrementitii in senibus, & partium solidarum nimiam frigiditatem, siccitatem & ariditatem accusarunt. Recentiores in spirituum, tam vitalium quam animalium, qui vires inspirarent defectum, causam rejecerunt. Ac recentissimi quidam inevitabilem hanc senii ipsiusque mortis necessitatem, ita ex facili explicari posse crediderunt, si supponerent principium vitale movens, quod a summo rerum conditore certis quibusdam limitibus ac terminis circumscriptum, quos si attingeret, deficeret & ab opere suo in regenda ac sustentanda machina desisteret, & sublata ejus in corpus actione, sic omnes in eodem functiones collaberentur.

§. VIII.

Est qui notiones claras, distinctas & adæquatas, a confusis quæque minus concipi possunt & intelligi, reales conceptus, a speciosis verbis, & remotas quoque nimis quandoque causas a proximis & veris discernere novit: is certe omnibus his verba tantum dari, non rationes, perspiciet; quum ex iisdem neque morborum senilium explicatio deduci ac perspicue explanari, neque congrua ad arcendos eos præsidia depromi & ad usum impendi possint. Quin potius, quum quilibet homo, temperatissime etiam & ex præscripto exquisitissimarum regularum diætetiarum vitæ rationem adornans, ingravescente ætate, insignem in omnium functionum exercitio persentiat debilitatem & notabilem virium lapsum, quem tandem mors excipit; in proclivi est judi-

judicare: veram hujus defectus & languoris causam, in ipsius corporis compage ejusque partibus inquirendam esse, ita quidem, ut primo & principaliter non tam in natura ac temperie fluidarum consistat ibique quærenda sit, quam potius in solidarum, quæ juxta ætates valde differunt, mucata structura & textura, fundamentum & originem obtineat. Nam si solidarum corporis partium, ossium nempe, nervorum, tendinum, musculorum, membranarum & tunicarum in annosioribus, & animantibus & hominibus, intuemur constitutionem & habitudinem: certe hæc omnes longe densiores, duriores, aridiores, rigidiores & compactiores esse, quam in tenerioris & juvenilis ætatis, animadvertimus.

§. IX.

Jam vero omnium omnino animantium nec non hominum corporum fabrica ita concinnata est, ut mere sint hydraulica, quoad vasa ipsaque viscera, ex tubis majoribus, minoribus & minutissimis capillaribus, conflata, per quos varii generis fluida jugiter ire, redire, fluere, secerni iterumque excerni debent, si rite & ex æquo functionum in corpore successus sperandus. Incremente igitur fibrarum & tunicarum, e quibus vasa sunt æque ac ampla coagmentantur, duritie & crassitie, necessarium utique est, ut ipsi canales angustentur, quin minima illorum plane concidant & collabantur, ut transitus humorum ipsiusque sanguinis, per eorum alveos vel tardius hæceat & sufflaminetur, aut plane præcludatur & denogetur. Eo facilius autem eoque majori cum detrimento in artius adducuntur & oppilantur vasorum cava, in organis, quæ ex congerie minutissimorum tubulorum conflata, & potissimum fluidissimis succis spirituosis, & secundum HIPPOCRATEM imperum facientibus, partibus separandis dicata sunt, cujus generis sunt cerebrum, nervi & tubulosa testium substantia, in intestinis

crusta villosa cum vasis lacteis, nec non canaliculi, qui succum roscidum nutritium in musculis fecernunt. Quod si enim exiles meatuum in his partibus cavitates procedente tempore & ob ipsam ætatis rationem in angustum magis coeunt & sicciore sunt, nec subtilior sanguis & lymphæ, nec succi, qui potentia & viribus movendi instructi sunt, ab alimentis, & sanguine nec separari, nec in organa, sensibus & motibus ministrantia, influere possunt, non possunt utique non vires ac vigor, tam in sensuum quam motuum exercitio, mire labefactari ac dejici; quandoquidem omnis tonus, robur, vigor & motus reciproci systoles & diastoles nec non peristaltici, qui in canalibus maxime secretoriis & excretoriis viget, potentia & administratio, a tunicis, musculosis & nerveis, nec non subtiliori sanguine arterioso & fluido nerveo, penitus duci debent ac derivari.

§. X.

Si porro, specialiori disquisitione morborum quibus infestatur senectus, natales rimari velimus: certe præcipui eorundem, a copia & impuritate sanguinis & lymphæ viscida falso-tartarea, & a naturali blanda ac dulci sua schesi deficiente humorum natura petendi sunt, inde enim tusses, coryzæ, atrophix, defluxiones acres, urinæ difficultates & stillicidia, cutis pruritus, originem sortiuntur; inde exulcerationes & difficiles in partibus læsis consolidationes, cum cachexia, sive malo habitu, senibus familiarissimo, incunabula trahunt; inde calculosæ in renibus; vesica urinaria & fellea concretiones, nec non tophaceæ, in artuum juncturis excluduntur; inde quoque vigilix, gingivarum putredines, dentium vacillationes ortum nanciscuntur. Quin eadem quoque causa subest, quare nulla ætas tam facile pateat sphaerelationibus & cancriosis exulcerationibus, præsertim in corporis exterioribus, quam senilis. Summa enim ea-
que

culura

c. 11

que

que foeda & corruptiva humorum impuritas, cum virium defectu, sive cacochymia, quæ communis & fere perpetua est senibus & quam ipsa hæc ætas progignit, corruptionis hujus, quæ in partibus extremis prodit, vera causa, origo & fons est.

§. XI.

Unde vero tanta humorum sordities in extremam ætatem incidat, ipsique quasi propria, vel familiaris admodum sit, ut etiam nonnulli senectutis vitium cum malo scorbutico comparare permoti fuerint; jam erit evolvendum. Nos, uti omnis impuritatis in humoribus causam, in organorum, quæ excretionibus vacant & sœculentas ac alienas materias a succorum vitalium consortio segregant, vitium rejicimus: ita idem etiam in senili cacochymia gignenda animadvertere licet. Etenim libera & sufficiens per cutis meatus perspiratio, omnium, quæ corpus a putredine & interitu vindicant excretionum saluberrima est atque præcipua; ita, ut hac imminuta, plurimæ recrementitiæ sordes multaque inquinamenta in corpore remaneant & vitæ servientes humores conspurcent. In decrepitis autem & senio confectis, hæc per corporis corticem succedens evacuatio, propter aridam & siccam cutim, porosque ac tubulos subcutaneos coarctatos & contractos, valde minuitur ac supprimitur; quo fit, ut dulcis alias & saporis expers nutritius succus, peregrinæ & falsæ indolis humore inficiatur, urina multo acrior & salibus onustior cum dolore reddatur, corpus minus recte alatur, ulcera difficiliter coeant, fracturæ ægre consolidentur, & quæ hujus generis plura sunt. Et quia biliosi pariter & lymphatici humores, a suppressa & cohibita sordium per cutis perspiracula eliminatione, acrimoniam & alienam indolem contrahunt: neutiquam certe mirum videri debet, si ob eandem lenti-

teriæ, cœliacæ passiones & alvi crebriores dejectiones senes quam maxime imperant ac detineant.

§. XII.

Ad mictum denique cruentum quod attinet: cur istam crebro in decrepita ætate conspiciatur, & quare vesicæ morbi senilia potissimum affligant corpora; ex facili reddi posse rationem existimamus. Id enim crebriori observatu compertum habemus; eos, quibus antea per ani venas sanguis secessit, postea vero substitit, vel non sufficienti in copia stillavit, sanguinolenta missione tandem infestari & vesicæ vitiis quam maxime laborare, dum cruor, prohibito per hæmorrhoidales ve-venas exitu, restagnans, ad ramos earum vesicam versus excurrentes defertur, ibique perrumpens, in ejus cavum effunditur & cum urina emittitur. Quando tamen facile contingit, ut perforata sic interiori vesicæ tunica, factum vulnusciculum ob perpetuum urinæ acrioris appulsus iterum non consolidetur, sed in ulcus transeat, aut ipse sanguis altius & firmiter tenerrimis sureulis impactus, eosdem nimium distendat, inflammationem pariat, corrumpatur & sic ulcus suscitetur, non solum ex secedentibus apospalmatibus ulcerosis, ex urina præcipitatis & concretescentibus calculus generatur, sed ipsa etiam urina turbida, pultacea & cum magna difficultate ac ardore stillat, donec tandem læso sphinctere, ejus oriatur incontinentia.

§. XIII.

Allatis sic atque perspectis causis morborum, qui senilem ætatem frequentissime adoriuntur summamque ingenerant infirmitatem; paratiori nunc via accedimus ad præsidia quæ vires senum, pari cum vita passu ambulantes fulciunt, & difficiles istas morbosas afflictiones arcent. Quum vero prima in medendo sapientiæ pars sit, ea nosse, quæ nocent, utile non minus quam necessarium visum

visum fuit ea præmittere, quæ ætate provectis adversa sunt & inimica, quæ naturale virium robur frangunt ac dejiciunt, & alendis, quin augendis, morborum causis favent: quo majori postea cura & sollicitudine, qui in senio processerunt, sibi ab iis cavere possint. Ordiamur proinde ab iis, quæ subito & potentissime vires convellunt & singularum fere partium robur profternunt, quo nomine potissimum notanda sunt ea, quæ animum percellunt, impensius affligunt & sollicitant, quibus merito diuturnum mœrorem & gravem angorem annumeramus quo plures senes subito e medio sublato esse novimus. Et sane pro re satis effari nequeo, quam gravi & perniciali noxa longius protrahata tristitia animique sollicitudo, tam firmos & valentes, quam multo magis senio fessos, infirmos ac imbecilles, mactet. Inde enim ciborum appetentia perit, somnus fugatur, languor & imbecillitas totum corpus occupat, vigor ingenii & corporis atteritur, extrema frigescunt, alvus fit solutior, sudor ex pedibus ob inductam debilitatem, noctu copiosius manat. Quapropter in declivi hac ætate omni certe studio & cura evitandæ sunt quævis occasiones, quæ ægritudines anxias & acerbas importare, aut mœrorem & terrorem incutere possunt. Nam sicuti ad difficiles & chronicas passiones excludendas ipsamque scorbuticam sanguinis impuritatem ingenerandam, auctore EVGALENO, nihil magis quam tristitia animique mœror confert: ita omnino alendis & augendis senum afflictionibus, quæ natales ex crudis potissimum & impuris humoribus trahunt, exitialis hic affectus quam maxime servit & velificatur.

§. XIV.

Porro omnes, qui ætate graves, solerter animum continere debent, ab immoderatiore ira. Hæc enim si incidit in corpora impuro sanguine oppleta, aut si inferiores partes spasinis ac doloribus torquentur, perquam facile

facile apoplecticum aut hemiplecticum insultum, vel inflammationem erysipelaceam, aut ventriculi, inducit. Non minus senibus infirmioribus exitiosa adeoque fugienda est venus. Nam licet, forsan ob lymphæ feminæ majorem salsedinem, stimulos ad eandem perferant: attamen, si vim naturæ inferentes, hos promouent & ad ipsum exercitium descendunt, certissima virium subsequitur iactura, quæ non nisi ad difficiles morbos, quin ipsum interitum, aditum pandit. Maxime omnium vero ii, qui eam ætatis periodum attigerunt, ut, præsolante ex præscio fœdere morte, mox transactæ vitæ ratio ipsi reddenda sit, id potissimum per Dei gratiam agere debent, ne peccatis sese polluant, quæ conscientiæ iussu, ipsos injecto metu redarguant, animumque lacerent, & ipsi sic grassante in vires angore, easdem disperdant corpusque morbis obnoxium reddant.

§. XV.

Post animi turbas, in eorum, quæ senibus vitanda sunt, censu, secundum utique locum ex rerum non naturalium classe meretur, frigus. Nam si quid aliud, certe hoc, naturæ corporis senilis insensum est atque adversum; quia, dudum notante HIPPOCRATE, *sect. II. aph. 20.* cutim obdurat eamque rigidam & pallidam reddit, quæ jam tum in annosioribus dura, arida & contracta, sordium ex subcutaneis tubulis exhalationem prohibet & ad plurimas ægritudines viam sternit. Hinc est, quod admissio ad partes inferiores vel etiam ipsum corporis habitam paullo intempestivius frigore, non modo cutis inhorrescat & subito humorum ad interiora conversio oriatur, gravedines, tusses, destillationes & raudines, cum languore, inappetentiâ & inquietudine suscitentur, sed etiam apoplexiæ metus ingruat. Et hæc etiam ratio subest, quare senes æstate optime valeant & hieme pessime habeant, adeo, ut auctore eodem
HIPPO-

HIPPOCRATE, fenés hieme bis fenés sint. Eo igitur studiose allaborandum est senioribus, ut corpus, maxime pedes, exquisite vestibus adversus auræ perfrigeratæ al-lapsum muniant, neque eidem, post somnum maxime & sub linteorum mutatione, accessum præbeant, ac præter-rea nunquam non ejusmodi regimini studeant, ne cor-pus ventis borealibus, aut pluviosæ ac procellosæ tem-pestati exponant, neque hiemali potissimum tempore ex calidiori hypocausto, mox in frigidum locum, vel ex hoc, confestim in valde calefactum conclave concedant. Similiter quum in locis depressioribus, humilioribus aut subcavis, in terram altius demissis conclavibus, quæ liberiori aëris transitui minus patent & vappidis tetris exhalationibus referta sunt, ob inspirationem aëris mi-nus puri ipsamque perspirationem suffaminatam, dege-re vel dormire insalubre admodum sit & sanitati dispen-diosum: utique eadem curiose vitare, & saluberrima semper fenés feligere debent domicilia.

§. XVI.

Accedimus nunc ad ea, quæ in victus ratione ætate gravioribus fugienda sunt. Hæc inter imprimis connumeraanda nimia & avidior ciborum ingestio. Quod si enim simul & semel largiori alimentorum copia infarci-tur ventriculus, is jam tum ob ætatis rationem solutior, ingestorum molem non debite subigere, comminueret & in laudabilem succum convertere potest, neque chy-lus, ex indigesta massa extractus, a sanguine intimius ab-forbetur, & hinc perspirationi parum idoneus est. Quia potius, dum cibi diutius in stomacho moram nequeunt, cruditates, inflationes ac tensiones ventriculi, flatus, nec non somni perturbationes, excludunt, aliaque incom-moda inducunt. Unde scite non minus quam ex vero CELSVS *lib. 1. cap. 2. satur; ubi ad cibum ventum est, nunquam tuta est satietas.* Cujus in sententiã conspi-

rat HIPPOCRATES *libr. de diet. acut. prava*, inquiens, est hæc diæta, cum quis plures cibos corpori præbet.
§. XVII.

Quoad ciborum vero genera, senio plane inimici sunt, qui glutinosi, compactiores & plurimum alimenti crassi, rudioris custodiunt, a CELSO valentioris materiæ dicti, nec non qui, ob tardio rem minusque expeditam concoctionem, ægrius intestinorum volumen trahunt & flatulentis ingignendis favent. Horum familiam ducunt ova ad duritiem cocta, carnes & pisces nimis saliti vetustiores & duriores, marini, vel indurati, fabæ, milium, lentes, pisa omnesque placentarum, quæ ex lacte, ovis, butyro & farina tritici pinuntur, species, nec non ipsa pingua, ægrius semper solubilia. Eundem quoque in censum referenda omnia cruda, dura, & quæ ob fibrosiorem texturam, difficile in digestionis officina discerpuntur, sed ob viscosam tenacitatem facile in flatu resolvuntur, ex vegetabilium classe depromta, cujus generis potissimum sunt, napi, rapæ, bulbi, brassicæ species, flauci, allium, cepæ, raphani, acetaria, ex lactuca variisque herbis parata. §. XIX.

Sed nihil certe magis senibus damni importat iisque adversum est, quam acida, ipsius vitæ principis inimica. Hæc enim dum solidas partes p.n. afficiunt, confringunt, irritant, densant, meatus coarctant, minima vasa obstruunt & vinculum sari ac sanguinis destruunt, fluida incrassant, & excretiones, præsertim quæ per alvum succedunt, impeditiores reddunt: utique non possunt non senilibus corporibus, in quibus solidorum constitutio jam vitata ipsaque fluida ipsitudinem contraxerunt & lentius circumaguntur, maximum injungere detrimentum. Deinceps quum ea ventriculi in annosis sit habitado, ut ob imminutum robur & motum peristalticum, viscidas quoque & crudiores sanguinis parti-

ticulas, per progressivum & intestinum motum tardio-
rem minus evolutas, subtilifatas & ad sulphureo-alkali-
nam naturam deductas, ingesta facile in ejus cavo ace-
scent, & sic saponariam illam alcalinam bilis indo-
lem infringendo, ad strictiorem alvum, tenesimum,
feces albas aliaque mala ansam præbeant; iterum diluci-
de patescit: non solum quæ acidam & noxiam indolem
apertius produnt, sed etiam in stomachum delata, aceto-
sam & perniciosam naturam induunt, in grandiori ætate,
tam ex ciborum, quam eorum, quæ potui inserviunt
censu, summo esse vitanda studio.

§. XIX.

Potissimum huc trahenda ex iis, quæ conspectius,
ipso sapore teste, aciditatem monstrant, sunt omnes ho-
ræi fructus, acidi & immaturi, acetaria, vina acida, potissi-
mum Rhenana, nec non cerevisiæ vetustiores. Ex his vero,
quæ in ventriculi cavo demum acetosam indolem susci-
piunt valetudini noxia sunt, nominandæ imprimis omnis
lactis, excepto solo asinino, cum regimine dato, species,
omniaque ex ipso parata, maxime caseus. Dum enim la-
ctis materia cum acido, in ventriculo senum ubertim de-
litescente, congregitur, in coagulum abit & in firmam
tractam difficulter solubilem densatam, parietibus ad-
hærescit, & cum succo corrosivo, acido & bilioso mixtum
partem cui incumbit rodit, molestum in præcordiis sen-
sum, cum inflatione stomachi excitat, variaque alia da-
mna, in capite potissimum, ex consensu oriunda impor-
tat. Idem tenendum de dulcibus & conditis, & variis
bellariorum generibus, quippe quæ, si non solutiorem
alvum reddunt, damnum gignunt, & testimonio CELSI
imbecillo stomacho aliena sunt in eoque coæscunt. Eo
major autem noxa ab iis metuenda, si cum acidis, ut vi-
no Rhenano, sumantur, eo quod aciditatem quidem
promte imbibunt, sed firmiter retinent, donec tandem
calore

calore accedente, fermentatione acerrimam & corrosivam indolem induant, qua ventriculum & intestina mordente, anxia & nauseabunda circa præcordia molestia percipitur, & alvi tormina, irritus ad defidendum stimulus cum albis stercoreibus excluditur.

§. XX.

De potus delectu jam quidem ex præcedente §. constat, damnosum esse omnem illum, qui acidum in recessu alit, addendum vero etiam & senibus perniciosum esse reor hunc, qui caput petit, gravat & facile inebriat, sive vinum sit, sive cerevisia. Quia enim in senibus caput maxime, cum universo nervoso genere, insigni infirmitate laborat: profecto omnia spirituosæ & ebrietatem inducentia, cerebro & nervosarum partium naturæ valde inimica, ipsumque sanguinem nimis rarefacientia, in iis non possunt non cum eximio damno naturale robur & motum magis pervertere, & dissentis nimium a sanguine expanso tenuissimis cerebri vasculis, gravissimis capitis morbis occasionem præbere. Et quum legitimus alvinæ excretionis successus senum valetudinem quam maxime tueatur: utique, tam in cibo quam potu, sollicitè sibi temperare debent ab omnibus, quæ eundem turbare aut cohibere possunt, e quorum numero, præter acida, notanda potissimum cydonia & ex ipsis conflata, vina austera rubicunda, Gallica maxime quæ vocant Pontac & Claret, nec non cerevisiæ vetustiores, præsertim e tritico coctæ, utpote quæ, longiori mora non solum magis spirituosæ redduntur, sed etiam acorem contrahunt. Denique ætate grandes desidiam quoque nimiamque quietem fugere debent; quando quidem si his indulgent, humores lentius per corporis vasa volvuntur, spissescunt, & excretionibus suppressis, facilis ad obstructions aliaque mala est aditus.

§. XXI.

§. XXI.

Remotis igitur & interdictis, quæ senum valetudinem labefactant ac destruunt: progrediendum est ad ea, quæ eidem servandæ profunt. Est vero in primis mens hilaris, æqua, composita & ab affectuum impetu immunis, quæ non solum motibus machinæ vitali conservati-
oni dicatis imperturbatum semper concedit successum, sed etiam vigorem corporis fulcit ac tuetur. Et optime certe a Sapiente dictum est: *animus gaudens etatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa*. Quare nihil magis e re sua esse putent ii, qui obrepente senectute valetudini consulere nituntur, quam ut pacato celso ac excitato fruantur animo, illum subinde oblectando & innocenti voluptate & lætitia perfundendo, cujus uber-
rimam materiam penitior rerum, tam divinarum in sacro codice comprehensarum, quam naturalium in amplissimo naturæ libro obviarum, contemplatio suppedi-
tat.

§. XXII.

Deinceps aëris quoque magna vis est, ad inducendam tam secundam quam adversam valetudinem, corporibus præsertim imbecillis senilibus, quæ mutato illo, illico etiam mutationem experiuntur. Ne igitur ex insalubri aura detrimentum accidat senio fessis, eligendus erit aër temperatus, purus, tetris halitibus non inquinatus, sed liber, isque ruralis: quippe qui verum sanitatis pabulum, quod vires inspirat, appetitum excitat, concoctionem juvat ipsique libero excretionum successui servit. In primis e re illorum est, ut incolat conclavia ampla & spatiosa, ad quæ aër libere pertingere eademque perflare potest, orienti quoque & hiberno potissimum soli pa-
tentia,

§. XXIII.

Apprime enim senibus conducit solaris caloris hie-

me præsertim & autumnò usura; quandoquidem sicuti floribus, herbis aliisque vegetabilibus, brumali tempore propagandis, ad incrementum & durationem solis accessus summopere confert: ita pari etiam ratione, marcidula senum corpora hiemis ipsiusque senectutis molestias longe tolerabilius perferunt, si solari naturali calore, & non tantum adscititio per ignem suscitato, perfruantur. Veteres hunc in finem in superiori ædium parte construebant solaria, quæ solem undique exciperent apricaque essent, & recepti inter eos ad valetudinem tuendam moris erat, ut crebrius nudi in sole jacerent, federent vel ambularent, quod sole uti, & insolationem dicebant, cujus commoda MERCURIALIS *lib. VI. cap. 1.* fusius exponit.

§. XXIV.

Prodest etiam nonnunquam, præsertim Maio & Septembri mense, qui saluberrimi censentur, senibus, ut peregrino aëre se confirmet, quod præsidium præsci idemtidem ad conservandam & fulciendam corporis integritatem mirifice commendarunt; ita, ut PLINIUS *lib. III. ep. 1.* de Vespricio quodam fidem faciat, quod constanter hanc regulam servans, post septuagesimum & septimum annum, aurium oculorumque vigorem integrum, agile & vividum corpus servavit. Idem clarissimo argumento docent diuturni & quam maxime rebelles morbi, quos, quum non tempus, non remedia vicerunt, mutatum cælum subinde sustulit.

§. XXV.

Porro motus corporisque exercitatio viribus fulciendis & sanitati servandæ longe utilissima est. Dudum id professus est CELSVS, perhibens: *ignavia corpus hebescere, labore firmari, illa maturam senectam, hoc longam adolescentiam fieri.* Quemadmodum enim ipsa vita, omniumque tam animi, quam corporis functionum

onum integritas, consistit in motu solidarum æque ac fluidarum partium æquali ac imperturbato : ita certe, quin motitatio corporisque exercitium, hunc adjuvando, non solum vitæ & virium conservationi eximie patrocinetur, sed etiam in ætate declivi vigorem ingenii ac corporis sustentet & augeat ipsique sanitatis constantiam spondeat, non est quod dubitemus. Et licet plura ex remediorum classe sint, quæ corpus calefaciunt & motum sanguinis intendunt: motus tamen corporis his omnibus longe præferendus, quippe qui, naturalis magis & de proprio principio calorem & progressum augmentum inducit, ille vero adscititius, externus & aliunde accensus, naturæ non adeo amicus.

§. XXVI.

Sunt vero ejusmodi exercitationum modi eligendi, qui corpus non nimis languori dant, sed ætatis provectioris viribus respondent. Saluberrima ambulatio, vel vectura, præsertim litteratis, quo sedentaria vita, quam poscunt Musæ, per intervallum temperetur corpusque refocilletur. Hæc quo moderatior est, sub temperate calido cœlo, eo plus emolumenti præstat, præsertim si tribus, vel etiam quatuor, ante, nec non post cibum sumtum, horis, instituat; quando quidem hoc pacto, concoctionem non turbat, sed eandem adjuvat & appetitum excitat.

§. XXVII.

Apertissimum quoque imbecillis & senescentibus, nec non qui Musis in quiete & secessu litant, motus genus est clara lectio, cuius usum veteres eximie collaudarunt. Dum enim elata voce diutius emissâ, respiratio intenditur, non solum pulmones crebrius attolluntur, latius panduntur, incaleseunt & cum ære sordes eliduntur, sed universus etiam sanguinis circuitus, cum calore, spiritu & perspiratione augetur,
quo

quo fit, ut partibus robur infundatur omnesque in corpore functiones expeditius & melius succedant. Quin auctore CELSO, figurata voce instituta lectio robur ventriculo maxime ingenerat & ciborum concoctioni egregie servit; siquidem motis sub sermone thoracis septique transversim musculis, vicinus conquassatur ventriculus & comprimitur, ut non solum sanguinis arteriosi & fluidi nervei in eius tunicas augeatur impulsus, sed etiam maior salivialis & fermentalis menstrui fiat affluxus. Ut adeo pateat, egregio beneficio publice docentes in eo frui, quod ipsa muneris ratio ipsis iniungat, ut ademptis maxima ex parte aliis motus speciebus, voce corpus exerceant.

§. XXIIIX.

Lenissima & imbecillimis quam maxime conducibilis corpus agitando ratio est gestatio in lectica: quippe quæ, ad discutiendum id, quod coit in habitu corporis & liberum perspiratum retardat, sine ulla vehementia plurimum confert. Iisdem quoque senio & debilitate affectis, CELSVS *lib. IV. cap. 5.* suadet, ut eiusmodi exercitationis genus adornent, qua superior corporis regio magis dimovetur & percietur, illudque in omnibus stomachi vitiis accommodum & ex^ousu esse confirmat: id quod commodissime perficitur manuum motitatione & brachiorum agitatione, per pulsationem musicorum instrumentorum, lusuum varia genera & qui plures alii sunt modi,

§. XXIX.

Motus vices in iis, quibus exercendi corpus occasio & locus deest, supplet frictio, quæ utilissime non modo in capite & dorso, sed etiam pedibus & toto corpore instituitur; eo quod inde calor insitus excitatur, motus sanguinis per minima urgetur, cutis rarefit, & si quæ subtus hac latent superflua transpirant.

Mul-

Multum certe huic detulerunt Veteres, & CELSVS in-
 primis in corporibus imbecillis & levata adversa valetu-
 dine, ejus administrationem præcepit, neque dubium
 est, quin eadem debilibus etiam senum corporibus ap-
 prime proficua sit. Tutissimum vero & opportunum
 est, corpus quotidie, perfecta concoctione alvoque pri-
 us excreta, mane in lecto, vel vesperi ante lecti introi-
 tum, maximeque partes extremas, pedes potissimum,
 panno asperiori ad cutis ruborem usque perfricare, &
 ita quidem, ut fricatus deorsum ducatur; siquidem len-
 tior semper est sanguinis ex inferioribus partibus ad
 fontem recursus, qui hoc auxilii genere adjuvandus est,
 inprimis quum pedes senum & imbecilliorum ex facili &
 plerumque frigescant.

§. XXX.

Non minus priscis in quotidiana corporis cura o-
 lim frequentissimus fuit balneorum & unctionum usus,
 & pugnare hæc præsidia contra frigiditatem & ariditatem
 partium, senibus exitiosissimam, affirmarunt. Verum
 nostris in regionibus, quæ cælum longe frigidius & ri-
 gidius obtinent, auramque inclementiorem sovent,
 quam Græcia aliaque calidiora loca, minus tutus est se-
 nibus balneorum infusus, inprimis autumno & hieme,
 eo quodaër perfrigeratus corpus ambiens, tonum cutis
 magis destruit & ad destillationes ac gravedines dispo-
 nit. Interita tamen iis qui senio non adeo exhausti sunt,
 æstivo tempore, fatigatis per motum & iter membris,
 non adeo dissuademus, ut partes, tam inferiores, quam
 superiores, accommodo balneo, in conclavi maxime
 spatioso, amplo, alto & lucido, foveant. Uñctiones
 autem magis, inter nostrates etiam, usui esse possunt,
 ita easdem adornando, ut partes inferiores, & maxime
 etiam spina, ad solem, vel fornacem calidam, calide cum
 oleo v. c. amygdalarum dulcium, vel pinguedine capo-
 num

D

num

num & gallinarum, additis aliquot olei lavendulae guttis, inungantur & leniter perfricentur.

§. XXXI.

Præterea somni ad vitam & sanitatem servandam tam præstans est usus; ut sine eo durare nequeant, & ad vires reparandas tam incomparabilis facultas, ut omnem, cujuscunque etiam analeptici, dilaudatam virtutem longissime exsuperet. Is enim non solum spirituosas & fluidissimas sanguinis & lymphæ partes fovet & tuetur, sed etiam nutritivum & alibilem succum retinet, quo solidæ partes egregie humectantur & dulci rore perfunduntur; ut adeo ad exsuccas & aridas corporis marcescentis partes, eodem nihil sit utilius & aptius, & ex vero a GALENO monitum: *omnibus ex siccitate laborantibus, somnus opportunissima est medicina.* Quo magis itaque senibus siccitas est infensa, & genuina, tam imbecillitatis eorum & extincti caloris, quam ipsius mortis causa; eo magis ipsis somnus amicus & in pretio esse debet, & is quidem non interruptus, non fatigans, inquietus nimisque accisus, sed placidus, plenus & reficiens, qualis esse suevit post cœnam facilem & frugalem, animoque hilari & tranquillo quieti sese dantibus. Incubandum vero etiam stratis mollibus, non solum ut ipse somnus eo quietior sit, sed etiam quo mollescente inde & relaxato corporis habitu, sanguinis liberior in hunc fiat appulsus, & sordes per aperta cutis spiracula eo promptius disillentur.

§. XXXII.

Succedunt ingestæ, cibus scilicet & potus, in quorum delictu maximo opere respiciendum ad senilium corporum, tam quoad annos, quam vires, diversam habitudinem. Etenim quibus firmior adhuc ventriculus minusque annorum, non facile discedant ab assueta victus ratione, licet tantisper durior sit & ex viliorum more; qui vero solutioris sunt stomachi, uti decrepita ætate

con.

confecti, selectum instituant & accommodis cibis utantur, iis nempe, qui probatissimi succi, temperati, factiles concocti, nec diu in ventriculo moram necentes eumque gravantes & moleste afficientes. Commendamus hunc in finem imprimis juscula ex caponibus, gallinis aliisque alibilibus carniū generibus, nec non liquamen ex contusis cancris fluviatilibus, sine aqueo vehiculo, affuso vini modico adjectisque aliquot citri taleolis & macis frustulis, in vase clauso, imposto aquæ bullienti, per decoctionem paratum. Eandem quoque in rem laudem merentur brodia, quæ ex pane grossiori furfureo, cum aqua & vino, addito cinnanomo & saccharo, conficiuntur, nec non, succus ille gelatinosus, qui ex assatis carnibus stillat, quippe qui, tanquam electissima & ad chyli naturam quam maxime accedens pars, nativi caloris in senibus substantiam egregie instaurat, affuso solidis temperato, & spirituosis delibatissimo, nutrimento. Neque etiam penitus abstinendum a cibis lævioribus; qui alvum lubricam servant & acidos in prima regione succos contemperant, cujus generis sunt pira & poma dulcia, pruna Hispanica, fructus cynosbati, cum passulis aqua & vino decocta. Parcior vero semper sit cœna senibus, præsertim si caput infirmitate detinetur, vel ruffis humida urget, ipsiusq; ventriculi robur remissum. Nam licet somnus cœnam excipiens ingestorum digestionem secundet; ipse tamen, superfluum per alvum, urinam, perspirationem & pituitæ secreatum eliminationem impedit, eaque suspensa, cruditatum fit proventus, quas ventriculi inflatio, ructus, capitis oppletio, pondus, sensuum torpor, nocturna tu siss corporisque sub somno jactatio arguunt.

§. XXXII.

Non minor cautio circa potum adhibenda. Et ut prius de cerevisiis mentem promanus; rarissima certe sunt exempla senum, qui easdem ferre possunt. Nam

D 2

si ju-

si juniores, flatuum generationi vellicantur, sin vetustiores, acorem contraxerunt & caput petunt, uti solenne in primis est ex tritico coctis, si vero lupulo amaricantes & validioris materiae, humoribus lentorem & capiti segnitiam insinuant. Quare si quis cerevisiis assuetus, nec aquarum potum admittere potest, tenuissimæ, vulgo Halb-Bier, crassioribus præferendæ, & spirituosæ gratiores, quo nomine notæ sunt Goslariensis, Brunsvicensis & Mecklenburgensis, saltem instar medicinae stomachicæ, modice, & quidem in coena, bibendæ. Qui vero aquis assuefacti, his levissimas & purissimas, leniter tantum cum ligno lentisci, vel corticibus citri, decoctas, potui dare expedit, eo salubriores, si cum vino apto remisceantur.

§. XXXIV.

De vino ejusque usu, communis quidem veterum sententia fert: pueris dilutum, meracum & potens senibus conducere; norma tamen est neutquam perpetua, sed potius cum judicio & discrimine applicanda. Omnino enim natu grandioribus saluti est, ut vinum minus potens bibant, vel forte, quale vetus Rhenanum & inter Gallica optimum Burgundicum est, aqua temperent: ita tamen, ut si aquæ potus ordinarius, illius tertia vel quarta pars confundatur. De generosioribus autem monendum: quod potentia eorum simulq; dulcia, quorum census subeunt, quæ superior Hungaria profert, in primis Tockaviense, porro e Gallicis Languedocense, Vin de St. Laurentz, Lusitanum quod ex Portu Cale advehitur, Florentinum, & inter Franconica der Stein-Wein; senili ætati admodum salubria sint, modice tamen & crebrius inter cibandum forbillata, quo pacto juvant concoctionem, calidum nativum, ex prisco loquendi more, inflaurant, neque minus universo corpori calorem infundunt, & ferofas fordes, tam per urinarios meatus, quam subcutaneos tubulos, ejiciunt.

§. XXXV.

§. XXXV.

Sunt vero etiam præter frigidos potus, recepti nostra ætate usus calidorum potulentorum genera, Théë scilicet Coffée & Succolada, quæ, an grandævus etiam profint, dispiciendum. Hæc utique senibus eorumque valetudini tuendæ aptissima sunt, etiam paullo liberalius propinata; eo quod humectant, crassos & falsos humores diluunt, meatus patulos fervant, & calore sanguinis progressum fordiunque cum perspiratione diffationem promovent; modo ventriculus liberaliorem ferre possit copiam. Interim tamen, quia vis herbæ Théë adstrictiva senili corpori non adeo favet, rebus suis melius consulunt, qui tutioris virtutis herbas cum calida infundunt, eoq; nomine in primis herba veronicæ, betonicæ, melissæ, præsertim Turcicæ, cum corticibus citri & aurantium, commendationem merentur. Decoctum quoque Succoladæ, si cum aqua paratur, adjecto uno vel altero ovi vitello, senum constitutioni & nutritioni quidem maxime accommodum est: sed moderamen tenendum, nec nimis crebro eo utendum. Neque etiam potus Coffée plane rejiciendus, quod si enim alvum solvit & nervoso generi non obest, acidum, quo seniorum ventriculus plerumque obsidetur, infringendo & temperando, egregie inservit. Sorbillantur autem ejusmodi calidæ potiones, nostra quidem sententia, commodissime & optime mane in lecto, quo iisdem lenis & placidus mador eliciatur.

§. XXXVI.

Sed hæc de vitæ regimine & victus ratione in tutanda senum valetudine servandis; jam nonnulla adjicienda sunt, de aliis præfidiis, medicamentosis magis & non ita quotidianis, integritati tamen ætate provectorum egregie patrocinantibus. Et primo quidem loco excutiendum: num thermarum vel acidularum potus senibus utilis sit & accommodus? In hac autem consi-

deratione potissimum ratio habenda non solum virium, quæ usuris consent, & ipsius periodi senectutis, quæ non adeo sit declivis, sed etiam facultatis mineralium aquarum, quæ minus vehemens esse debet. Proinde in decrepitis & a vigore defectis, quales communiter sunt qui septuagesimum annum compleverunt, caute mercandum est in medicatarum aquam commendatione, ac potissimum improbandæ sunt validiori agendi vi instructæ, quarum classem ducunt Pymontæ & Egranæ, ex thermis Carolinæ, ex falsis Sedlicensis, cum fonte qui ad pagum Seydschütz salit. Temperatarum vero & mitius operantium usum admitti posse censemus, & ex his quæ saluberrima est, Selteranæ, inprimis si tempore æstivo loco ordinarii potus, cum tertia vini Rhenani optime notæ parte nupta, exhibeatur; ita enim acidum vini, cum alcalino aquæ elemento in tertium quoddam sal abstersivum degenerat, cujus ad excretionum successum secundandum eximia est virtus. Addi etiam potest huic mixturæ elæosacchari citri sufficiens quantitas, tum ut saporis gratiam captemus, tum etiam ut viribus tantisper prospiciamus.

§. XXXVII.

An venæsectio senibus proficua sit? vexatum in foro medico est dubium, facile diluendum & solvendum, si subactum Medici iudicium accesserit. Quod enim in senili corpore, si firmior adhuc ventriculus & appetentia vegeta, sanguinis abundantia adsit, nullum est dubium, eo major & certior, quo minus sub otioso minusque laborioso, senibus familiari vivendi genere, is per motum consumitur. Quin potius in plerisque non solum humorum redundantia, sed etiam ex hac oriunda impuritas peccat, ut plurima ipsis solennia mala, ac inprimis infestissimus proveciori ætati marasmus, a crasso & copioso sanguine, quo viscera turgent & infarctæ sunt, originem trahant. His igitur sanguinem mittere, est
vitam

vitam prorogare & sanitatem servare, præsertim si jam antea venæsectioni assueverint, diæta lauta ac vinosâ fruantur, sanguinisque per ani venas secessus subfiterit. Novimus certe plures, qui subtracto quotannis aliquoties e vena sanguine, ætatem, quæ robustissimis etiam fatis longa est, impleverunt, & annum octogesimum quartum & sextum exceßerunt. Contra vero, si corpus impensius enervatum, vires confectæ, appetitus dudum prostratus, sanguinem educere, piaculum foret & senectutem extinguere. Sed quum nobile hoc non minus quam utile argumentum, D. D. PRÆSES, jam olim peculiari *dissert. de venæsectione magno ad vitam longam præsidio*, fufius pertractaverit, supervacaneum duco, plura de eodem, ibi dicta, huc transcribere.

s. XXXIX.

Præterea quum alvina excretio, sive excedat, sive deficiat, senum salutis periculum minetur, legitimi ejusdem successus quoque ratio habenda erit. Quod si autem alvus compressa fuerit, ejus solutio, ne utquam validioribus, & virulenta indole gravius in vires grassantibus, molienda; sed confectæ huic ætati, præter laxantes, ex falsis, dulcibus & pinguibus, cibos, apprime dicata & accommodata est manna, ad unam vel alteram unciam, cum lacte asinino, vel sero caprillo, oblata; quippe quæ, pectori amica, tussi medetur & ponticos austeros in primæ regionis diverticulis obhærescentes succos egregie cicurat, eosdemque sine virium damno, prompte per ani secessum exturbat. Sæpius quoque observavimus, exhibitò saltim pulvere absorbente, vel bezoardico fixiori, alvum infensibus fuisse motam, hanc forsitan ob causam, quod alcali terreum pulveris ingrediens, cum acido primarum viarum in sal tertium coaluit, & tunicis intestinalibus stimulum infinnavit. Senariæ autem nec non aloëtica exulent. In segnioribus tamen & phlegmaticis, si res postulaverit, pilulæ temperatæ balsamicæ ex usu esse possunt, cuius generis sunt Beccheriæ & ad imitationem harum paratæ & correctæ. Et si forsitan acciderit, ut ob fecum siccitatem & copiam

piam alvus obstipetur, iniicendi sunt clysteres emollientes oleosi & his stercora evocanda. Sin vero nimis crebra alvi deiectio senes exerceat, ut metus lienterix sit, nocentissima sunt adstringentia. Tutius est, diæta quodammodo siccante uti, abstinendo ab omnibus acidis, falsis & acribus, stimulum inferentibus. Et ad reparandum intestinorum laxatum tonum, ex cinnamomo paratis nihil est præstantius. Utilissimum quoque est balsamum nostrum spirituosum sic dictum vitæ, cuius guttæ decem vel plures, cum duabus olei cinnamomi guttis, interius assumendæ, eodemque exterius ventriculi regio inungenda.

§. XXXIX.

Supereft tandem, ut de iis, quæ ex medicamentorum classe ad refocillandas in grandævus vires faciunt, nonnulla addamus. Quamvis autem plurimi ad hoc perficiendum spirituosus & aquis sic dictis stomachicis, primas deferant: cautissimus tamen eorum sit usus auctor sum, ne liberali manu & crebrius propinata, sanguinem, præsertim si redundet, exagitent & caput imbecillius reddant; quin, in senectute viridi & vino fruentibus, plane ab iisdem abstinendum esse censeo. Interim si vires vacillantes remediis succitare ex usu sit, tria, quæ principem inter analeptica locum tenent, ambram scilicet, cinnamomum & succinum, & ex his lege artis parata, plenissime commendamus. E liquorum autem analepticorum compositionibus, hanc maxime utilem & accommodam fore reor formulam: Recipe myrrhæ electæ uncias duas, croci unciam dimidiam, corticum citri & aurantium ana uncias duas, cinnamomi acuti unciam cum dimidia; affunde spiritus liliorum convallium libram dimidiam, postea adde vini Hungarici mensuras tres, destilletur lege artis per alembicum, prodiens liquor suavissimi odoris & saporis, in lepo rosarum grata dulcedine imbuatur & affusa drachma una essentiae ambræ, usui fervetur. Est certe hoc remedium tam accommodum senum fessæ naturæ, & tam præstans ad imbecillitatem sublevandam, quam vix ullum aliud, firmat quippe ventriculum debilem, caput roborat & blandum quoque somnum inducit. Poterit autem de eodem nonnunquam cochlear unum vel alterum, vel solo, vel intincto pane mellito Norimbergensi exhiberi. Non minus etiam viribus & stomachi infirmitati egregie succurrit elixir nostrum balsamicum stomachicum, in primis autem balsamum nostrum sic dictum vitæ, quod interius, confecto ex eodem elæosaccharo, assumtum, vel etiam infuso theæ instillatum, & exterius, attracto per nares odore, verticis, nuchæ & necessitate exigente aliarum a robore defectarum partium inunctione, in capitis dolore, vertigine, aliisque senum afflictionibus, open præstat longe saluberrimam.

DISSERTA
VALETV

PROP
DN. FRIDE
ORI
Ad. D.

PRO G
RITE AC
MAVRITIV

HALLE MAGDEBURGICA

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Farbkarte #13

B.I.G.

Centimetres

Inches

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

7
DICA
M TV.

ANNO

IS

VS

Typogr.